

6 Tdo 69/2010-II

Skutečnost, že pachatel jedná v afektu vzteku, nevylučuje splnění podmínek nutné obrany podle § 13 TZ (ve znění účinném do 31. 12. 2009, od 1. 1. 2010 podle § 29 TZ). Podstatné je totiž to, zda obranné jednání bylo či nebylo ve vztahu ke způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřené.

USNESENÍ

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v neveřejném zasedání konaném dne 25. března 2010 o dovolání, které podal obviněný J. M. , proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 16 T 31/2006, takto:

I. Podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. se usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008, a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, zrušují.

Současně se zrušují také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

II. Podle § 265i odst. 1 tr. ř. se Krajskému soudu v Českých Budějovicích přikazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Odůvodnění:

Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, byl obviněný J. M. (dále jen "obviněný") uznán vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 2 písm. c) zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona ve znění pozdějších předpisů (dále jen "tr. zák."), neboť podle skutkových zjištění jmenovaného soudu "dne 11. 7. 2006 v době kolem 21.00 hodin v prostoru před chatou číslo s označením "Recepce" v kempu T. H. V., okres P., po předchozí slovní rozepři, vyvolané D. H., a jeho nepatrném strčení do obžalovaného, šel D. H. již v zastřešeném prostoru chaty proti obžalovanému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obžalovaného, na což zareagoval tak, že z pouzdra u pasu vytáhl zavírací vyhazovací nůž s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, stříenkou hnědé barvy a ostřím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm, otevřel jej, a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku D. H., v úmyslu zabránit napadení své osoby, prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku D. H., stále držíc nůž v ruce stejným způsobem, čímž v důsledku pohybu napřažené pěstí D. H. směrem k obžalovanému tomuto způsobil bodné poranění srdce spojené se závažným vnitrohručním krvácením s obvyklou dobou léčení přesahující 6 týdnů a trvalými následky v podobě epilepsie a organického psychosyndromu".

Za tento trestný čin byl obviněný odsouzen podle § 221 odst. 2 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání osmnácti měsíců, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1 tr. zák. a § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání dvou let a šesti měsíců. Podle § 59 odst. 2 tr. zák. bylo obviněnému uloženo, aby ve zkušební době podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil. Podle § 55 odst. 1 písm. a) tr. zák. mu byl dále uložen trest propadnutí věci, a to 1 ks zavíracího vyhazovacího nože s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, stříenkou hnědé barvy a ostřím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněnému uložena povinnost zaplatit poškozeným D. H. částku ve výši 229.200,- Kč s 9,5 % úrokem z prodlení jdoucím od 14. 2. 2007 a dále v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení obviněného, v závislosti na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou platné pro první den následujícího kalendářního pololetí zvýšené o 7 % bodů, a Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, Územní pracoviště P., částku ve výši 337.860,45 Kč. Podle § 229 odst. 2 tr. ř. byli poškození D. H. a Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, Územní pracoviště P., odkázáni se zbytky nároků na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

O odvoláních, která proti tomuto rozsudku podali obviněný, krajský státní zástupce v Českých Budějovicích v neprospěch obviněného a poškození D. H. a Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky, rozhodl ve druhém stupni Vrchní soud v Praze. Rozsudkem ze dne 29. 4. 2008, sp. zn. 7 To 44/2008, podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. ř. z podnětu odvolání krajského státního zástupce v Českých Budějovicích a poškozených D. H. a Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky napadený rozsudek v celém rozsahu zrušil. Podle § 259 odst. 3 tr. ř. nově rozhodl tak, že obviněného uznal vinným trestným činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák., neboť "dne 11. 7. 2006 v době kolem 21.00 hodin v prostoru před chatou číslo s označením "Recepce" v kempu T. H. V., okres P., po předchozí slovní rozepři, vyvolané D. H., a jeho nepatrném strčení do obžalovaného, šel D. H. již v zastřešeném prostoru chaty proti obžalovanému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obžalovaného, na což zareagoval tak, že z pouzdra u pasu vytáhl zavírací vyhazovací nůž s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, stříenkou hnědé barvy a ostřím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm, otevřel jej, a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku D. H., v úmyslu zabránit napadení své osoby, prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku D. H., stále držíc nůž v ruce stejným způsobem, čímž v důsledku pohybu napřažené pěstí D. H. směrem k obžalovanému tomuto způsobil bodné poranění srdce spojené se závažným vnitrohručním krvácením s obvyklou

dobou léčeni přesahující 6 týdnů a trvalými následky v podobě epilepsie a organického psychosyndromu". Za to jej odsoudil podle § 222 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání tří a půl roku, pro jehož výkon jej podle § 39a odst. 3 tr. zák. zařadil do věznice s dozorem. Podle § 55 odst. 1 písm. a) tr. zák. mu uložil trest propadnutí věci, a to 1 ks zavíracího vyhozovacího nože s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, stříenkou hnědé barvy a ostřím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. obviněnému uložil povinnost zaplatit poškozeným D. H. částku ve výši 458.400,- Kč s 9,5 % úrokem z prodlení jdoucím od 14. 2. 2007 a dále v každém kalendářním pololetí, v němž trvá prodlení obžalovaného, v závislosti na výši repo sazby stanovené Českou národní bankou platné pro první den následujícího kalendářního pololetí zvýšené o 7 % bodů, a Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, Územní pracoviště P., částku ve výši 675.721,- Kč. Odvolání obviněného podle § 256 tr. ř. zamítl.

Z podnětu dovolání obviněného Nejvyšší soud České republiky (dále jen "Nejvyšší soud") usnesením ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. [6 Tdo 1347/2008](#), podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. citovaný rozsudek Vrchního soudu v Praze zrušil, současně zrušil také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle § 265i odst. 1 tr. ř. Vrchnímu soudu v Praze přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl s tím, že je třeba, aby důsledně posoudil, zda v daném případě nebyly na straně obviněného splněny všechny podmínky nutné obrany podle § 13 tr. zák., resp. dospěje-li k závěru, že došlo k intenzivnímu excesu z nutné obrany, zvláště pečlivě vážil právní kvalifikaci, neboť za skutkových zjištění vyjádřených ve výroku zrušeného rozsudku se kvalifikace podle § 222 odst. 1 tr. zák. nejvíce jako přílehavá.

Ve věci tedy znovu rozhodoval Vrchní soud v Praze, který usnesením ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008, podle § 256 tr. ř. odvolání obviněného, krajského státního zástupce v Českých Budějovicích a poškozených D. H. a Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky podle § 256 tr. ř. zamítl.

Proti tomuto usnesení Vrchního soudu v Praze podal obviněný dovolání, přičemž uplatnil dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř. Podle jeho slov odvolací soud věc nesprávně právně posoudil, a proto zde nebyly procesní podmínky pro zamítnutí odvolání, když byl předtím soud prvního stupně v důsledku závazného právního názoru odvolacího soudu nucen celou věc nesprávně právně posoudit.

V odůvodnění tohoto mimořádného opravného prostředku uvedl, že skutková zjištění nalézacího soudu považuje za zcela vyčerpávající. Odmítl závěr odvolacího soudu, že jeho popis události je nevěrohodný a že svá tvrzení přizpůsobuje situaci s tím, že soud svá zjištění v tomto ohledu čerpal z písemných protokolů, které již díky své povaze nemohou zcela přesně zachytit nuance popisu jednání trvajících celou většinu, a že je třeba respektovat, že možnosti přesného popisu takového jednání ze strany každého jedince jsou omezené. Prohlásil, že v dané věci je podstatné, že ještě před tím, než takovou verzi připustil znalec, popisoval své jednání tak, že reflexivním pohybem vytáhl z kapsy nůž, jenž měl u pasu na straně ruky, kterou normálně k ovládní nože nepoužívá, ve snaze odradit útočníka od dalšího působení na jeho osobu. Poznamenal, že od samého počátku řízení uváděl, že nůž umístil plochou částí na hrud' poškozeného a působil pevným držením nože položeného tečně na těle poškozeného vůči tělu poškozeného, přičemž v důsledku rotačního protipohybu poškozeného došlo k průniku nože do jeho těla. Přitom zhodnotil, že popis předmětné události je i ze strany odborníků velice složitý, takže u něho jako laika je nutné tolerovat výrazy, jenž možná z formálního hlediska přesně nevystihují děje, které se skutečně staly. Dodal, že například skutečnost, že by na něho poškozený padal, nikdy netrdil, že mu tato byla vnucována okolím a není projevem jeho vlastní vůle. Závěr odvolacího soudu v tom smyslu, že jím provedené doplnění dokazování vneslo do věci jasno, pak označil za přehnaný, neboť podle něho všichni slyšení vypověděli pouze to, co již předtím sdělili soudu nalézacímu u hlavního líčení. Rovněž upozornil, že odvolací soud se před vydáním napadeného usnesení posuzováním skutkových zjištění soudu prvního stupně zabýval dvakrát a vždy dospěl k závěru, že jsou co do popisu děje správná, resp. že ani napadeným rozhodnutím odvolací soud nenabídl jinou verzi popisu celého děje. Uzavřel, že má za to, že při hodnocení správnosti právního posouzení věci je zapotřebí vycházet z popisu skutku tak, jak jej uzavřel soud nalézací rozsudkem ze dne 31. 1. 2008.

Dále uvedl, že co do právních závěrů ohledně naplnění znaků nutné obrany jeho jednáním se zcela ztotožňuje s odůvodněním rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 8. 2007, sp. zn. 16 T 31/2006. Vyjádřil přesvědčení, že jak z popisu skutku v rámci zmíněného rozhodnutí, tak ze závěrů odvolacího soudu, je zjevné, že poškozený se vůči němu choval fyzicky agresivně a že se (obviněný) v tu chvíli důvodně domníval, že poškozený bude fyzicky působit vůči jeho tělu. Dodal, že ze skutkových závěrů soudů obou stupňů vyplývá, že jeho jednání bylo vyvoláno snahou odvrátit trvajícím fyzickým útok poškozeného vůči jeho osobě. Přitom zdůraznil, že ani ve fázi vystrčení nože vůči tělu poškozeného neměl v úmyslu útok odvracet průnikem nože do těla poškozeného (o takové skutečnosti svědčí fakt, že nůž nastavil plochou stranou vůči tělu poškozeného). Kdyby poškozený v útoku na něho dále nepokračoval a nenatáčel se v důsledku pohybu své ruky vůči jeho tělu při souběžném trvajícím přibližování k jeho tělu, nemohlo by ke vzniku zranění dojít.

Následně konstatoval, že soudy nižších stupňů se v rámci svých právních závěrů zamýšlely nad otázkou, zda jednal v afektu strachu nebo vzteku. Vyslovil domněnku, že v dané situaci není důvodu nevěřit jeho vysvětlení, že se jednání poškozeného lekl a jednal ve strachu, ve snaze odvrátit jeho útok. V této souvislosti mj. vznášel otázku, zda není pravděpodobnější, že v době fyzického útoku na jeho osobu (což byla záležitost několika sekund) ho ovládal jak afekt strachu, tak trvajícím afekt vzteku dominující předchozí vzájemné hádce. Vzápětí však akcentoval, že pro posouzení, zda jeho jednání naplnilo znaky nutné obrany podle § 13 tr. zák., je otázka jeho emočního vztahu vůči osobě poškozeného druhořadá, neboť z hlediska hodnocení, zda jednání je či není nutnou obranou je podstatné, zda za dané situace odvracel trvajícím útok na jeho osobu, a zda nebyl způsob, který k takovému odvracení použil, zcela zjevně nepřiměřený povaze útoku. Seznal, že otázka, zda svým jednáním odvracel trvajícím útok, je zodpovězena kladně již v samotném popisu skutku. Otázku přiměřenosti způsobu obrany pak podle něho odvolací soud ve svém minulém rozhodnutí uzavřel pouze tím, že použití nože vůči neozbrojenému pachateli, který se napřímo pěstí, je zcela zjevně nepřiměřený způsob obrany, když své závěry opřel o rozbor jeho emočního vztahu vůči poškozenému a širší výklad jejich konfliktu (otázka, kdo jej vyvolal apod.), resp. v rámci odůvodnění napadeného usnesení jí řešil jen okrajově se závěrem, že fakt, že si s poškozeným tykal a dobře se znali, že v okolí byla celá řada osob a že je cholerické povahy se značnou sebedůvěrou, jednání v nutné obraně v podstatě vylučuje. Obviněný namítl, že otázku přiměřenosti zvoleného způsobu obrany nelze posuzovat z hlediska emočního vztahu osoby odvracející útok vůči útočníkovi (většinou fyzických konfliktů předchází konflikt verbální) ani z hlediska možnosti případného zásahu jiných osob nebo snad z pohledu hodnocení temperamentu osoby odvracející útok. Rozhodné je, jaké následky hrozily osobě odvracející útok ze strany útočníka a zda způsob obrany byl s ohledem na takovou hrozbu a podmínky, za jakých musel napadený celou situaci vyhodnotit, v zákonných mezích § 13 tr. zák.

Podle jeho názoru se měl soud zaobírat spíše faktem, že poškozený byl znám svým agresivním jednáním, měl fyzické konflikty s jinými osobami, byl více jak o 20 cm vyšší a podstatně robustnější a byl pod vlivem alkoholu, což i z hlediska objektivního svědčí o tom, že mu mohl způsobit závažná zranění i bez použití jakékoli zbraně. Uvedené skutečnosti podle obviněného odvolací soud zcela přehlídá a nijak se jim nevěnuje. Také argumentoval, že odvolací soud měl vyhodnotit skutečnost opakovaně sdělovanou ze strany znalců, a to že byl fyzickým napadením zaskočen, takový vývoj událostí nepředvídal, a nemohl setedy předem připravit, jak bude reagovat. Poznamenal, že při hodnocení situace neměl čas na promyšlený způsob obrany a jednal zcela zkratkovitě a jednoznačně v úmyslu co neefektivněji odvrátit trvajícím útokem tím, že použil zbraně, kterou měl u sebe a o níž věděl. Prohlásil, že takové jednání je zcela přirozeným projevem tísně v důsledku bezprostředního napadení. O tom, že i v nastalé tísně a nepochybně též obavě o zdraví se snažil pouze zabránit trvajícím útokem svědčí také skutečnost, že nožem nepůsobil vůči tělu poškozeného aktivně takovým způsobem, aby jeho jednání samo o sobě mohlo způsobit zranění poškozeného. Až spolupůsobení dovolání odložil a přerušil výkon rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008, jakož i rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil a s ohledem na řádně zjištěný skutkový stav věci podle § 265m odst. 1 tr. ř. ve věci nově rozhodl tak, že jej podle § 226 písm. b) tr. ř. obžaloby zproští. Současně dovolací soud požádal, aby ve smyslu § 265o odst. 1 tr. ř. odložil vykonatelnost napadeného rozsudku do doby, než bude o podaném dovolání rozhodnuto.

Uzavřel, že nelze dovodit, že jeho jednání vůči poškozenému je úmyslným trestným činem proti životu a zdraví. Podle jeho slov by takové jednání mohlo naplňovat nanejvýše znaky některého nedbalostního trestného činu, nicméně s ohledem na chování poškozeného, jeho (obviněného) tíseň a jí vyvolané zkratkovité jednání, se mu jeví jako nesprávné, přičítat mu v dané situaci byť i jen nedbalostní zavinění ve vztahu ke vzniklému následku.

Proto navrhl, aby Nejvyšší soud usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008, jakož i rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil a s ohledem na řádně zjištěný skutkový stav věci podle § 265m odst. 1 tr. ř. ve věci nově rozhodl tak, že jej podle § 226 písm. b) tr. ř. obžaloby zproští. Současně dovolací soud požádal, aby ve smyslu § 265o odst. 1 tr. ř. odložil vykonatelnost napadeného rozsudku do doby, než bude o podaném dovolání rozhodnuto.

V této souvislosti lze konstatovat, že dne 19. 1. 2010 byl předmětný trestní spis předložen Nejvyššímu soudu s návrhem předsedy senátu Krajského soudu v Českých Budějovicích na odklad a přerušování výkonu citovaného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ve smyslu § 265h odst. 3 tr. ř. a že Nejvyšší soud usnesením ze dne 28. 1. 2010, sp. zn. 6 Tdo 69/2010, podle § 265h odst. 3 tr. ř. až do rozhodnutí o dovolání odložil a přerušil výkon rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008.

K dovolání obviněného se za podmínky § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřila státní zástupkyně Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen "státní zástupkyně"). Shledala, že obviněný v dovolání uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g) a j) tr. ř. právně relevantními námitkami. Následně konstatovala, že ani v novém rozhodnutí se Vrchnímu soudu v Praze nepodařilo přesvědčivě zhodnotit jednání obviněného ve vztahu ke kritériím nutné obrany podle § 13 tr. zák. Připomněla, že k tomu, aby bylo možné v konkrétním případě uvažovat o nutné obraně, je třeba splnit dva základní předpoklady, a to jednak, že musí jít o útok na zájem chráněný trestním zákonem, který v době obranného jednání přímo hrozí nebo trvá, jednak obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Poznamenal, že s ohledem na skutečnost, že v posuzované trestní věci bylo najisto postaveno, že obviněný nejednal v extenzivním excesu, je třeba zaměřit pozornost právě na exces intenzivní. O nutnou obranu v tomto smyslu nejde v případech, když nepoměr mezi intenzitou útoku a mírou reakce na něj je naprosto výrazný. To však neznamená, že mezi útokem a obranou musí existovat proporcionalita tzn. nevyžaduje se, aby intenzitě použitého útoku odpovídala i míra intenzity obrany (srov. rozhodnutí č. II/1965 Sb. rozh. tr.). Obrana by totiž měla být důraznější právě proto, aby došlo k překonání přímo hrozícího či trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem. Posouzení, kdy je obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, vždy závisí na okolnostech konkrétního případu. O zcela zjevně nepřiměřené obraně lze uvažovat především za situace, kdy obránce použije proti útočníkovi takové prostředky a tím způsobem, že to zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá okolnostem charakterizujícím způsob útoku (srov. rozhodnutí č. 41/1980 Sb. rozh. tr.). Při posuzování přiměřenosti obrany musí být dále zjištěno i to, jaké fyzické konstituce byli útočník a obránce a jaký byl mezi nimi věkový rozdíl, zda jde o útočníka, který je znám svou agresivitou, apod. (srov. rozhodnutí č. 49/1970 Sb. rozh. tr.). Obrana je zcela zjevně nepřiměřená útokem, pokud podle poznatků a úsudků bránící se osoby, k jejímuž psychickému stavu vyvolanému útokem je třeba rovněž přihlížet, není potřebná k odvrácení útoku a kromě toho též tehdy, je-li obrana zcela neúměrná intenzitě a významu útoku.

Poté připomněla, že odvolací soud ve svém rozhodnutí kategoricky vyloučil, že by se ze strany obviněného jednalo o nutnou obranu a posoudil jeho jednání jako intenzivní exces z mezí nutné obrany, přičemž nesourodě uvedl, že obviněný poškozeného znal, tykal si s ním, byl na místě, které mu bylo důvěrně známé a kde prakticky všude v okolí se nacházely osoby buď s ním určitým způsobem spřízněné či jiné osoby, které by na vzniklý konflikt a jeho případné napadení jistě reagovaly, přičemž veškeré tyto uváděné skutečnosti, v kombinaci s osobností obviněného, který je jedincem temperamentu výrazně cholerického, s vysokou sebedůvěrou ve vlastní zkušenosti a dovednosti, s projevy afektu vzteku, celkově imponuje jako předrážděný, popudlivý, plný napětí s tendencí ke zkratkovitému jednání při větší či kumulované zátěži, kdy symptomy mj. strachu u něj nejsou patrné, by měly podle názoru soudu vést ke spolehlivému závěru o zjevně nepřiměřené obraně. Odvolací soud současně konstatoval, že obviněný navíc zjevně jednal v rámci vzorce chování jemu vlastního, jak je zřejmé z jeho předcházejících postihů pro násilnou trestnou činnost, přičemž tak nevybočil z návyků a vzorců chování, které jsou mu vlastní.

Státní zástupkyně vyjádřila přesvědčení, že uvedené úvahy zcela zjevně vybočily z rámce posuzování mezi intenzivním excesem z hranic nutné obrany ve smyslu § 13 tr. zák. Prohlásila, že o nutnou obranu nejde jen tehdy, jestliže čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku. Pouhá nepřiměřenost jednání obránce proto nestačí, nejde-li o nepřiměřenost zcela zjevnou, a to z hlediska obránce. Podle ní odvolací soud ve svém rozsudku vůbec nevěděl, z jakých okolností usoudil, že obrana obviněného za použití nože proti útokem poškozeného byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku poškozeného vůči obviněnému, z čeho mohl obviněný usuzovat na tuto zcela zjevnou nepřiměřenost a jaká obrana by byla ještě přiměřená, resp. nikoli zcela zjevně nepřiměřená. Přitom

akcentovala, že samotná skutečnost, že obránce použil zbraně proti neozbrojenému útočníkovi, ještě neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku (viz rozhodnutí č. 47/1995 Sb. rozh. tr.). Dále podotkla, že pro použití nutné obrany není podstatná ani tzv. subsidiarita, tedy nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu, nebo již probíhajícímu útoku, nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku. Intenzivní exces z mezí nutné obrany nelze spatřovat jen v tom, že napadený se útoku nevyhнул útekem, i když byl útek možný anebo že ne zvolil mírnější možnou obranu, pokud intenzivnější obrana ještě nevybočila z mezí přiměřenosti, případně, že na svoji obranu nepřivolal další osoby, které případně mohly být v jeho blízkosti. Konstatovala, že odvolací soud založil své úvahy o intenzivním excesu z nutné obrany především na požadavku subsidiarity, a to pokud uvedl, že v blízkosti obviněného se nacházely osoby, které by na vzniklý konflikt a jeho případné napadení jistě reagovaly. Ze skutečnosti, že obviněný poškozeného znal a tykal si s ním, nevyplývají rovněž žádné skutečnosti, které by byly právně významné z hlediska posuzování toho, zda obviněný jednal či nejednal v intenzivním excesu z nutné obrany. Pokud jde o osobnostní charakteristiku obviněného, zhodnotila, že odvolací soud z provedených důkazů i znaleckých posudků vybral zejména tvrzení, která obviněného vzhledem ke spáchanému skutku znevýhodňují, a to i pokud připomněl jeho trestní minulost, a dovodil z ní, že obviněný jednal v rámci vzorců chování, které jsou mu vlastní a které projevil i v trestních věcech, pro které byl v minulosti odsouzen. V této souvislosti upozornila, že jde o odsouzení z doby poměrně dávno minulé, z počátku 90. let minulého století, kdy obviněný se za tak dlouhý časový posun mohl výrazně změnit a měl šanci korigovat vzhledem k věku svoji výbušnou a temperamentní povahu. Dodala, že na zavinění lze sice usuzovat i z osobních vlastností případného pachatele, ale nemůže jít o presumpce zvláště za situace, pokud ve věci pořízené znalecké posudky hovoří i ve prospěch obviněného, neboť znalci konstatovali i to, že obviněný je jedinec kvalitně sociálně adaptovaný, interpersonálně začleněný, bez nesází v komunikaci s druhými, neselhávající ani profesně, tedy prvoplánově není agresivní, neboť agresí nevyhledává jako jednu ze svých potřeb. Současně je podle ní třeba připomenout v duchu předcházejícího rozhodnutí Nejvyššího soudu, že skutečnost, že obviněný jednal při své obraně v afektu vzteku ještě sama o sobě nevyklučuje nutnou obranu ve smyslu § 13 tr. zák., pokud obrana není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Uvedla, že na intenzitu obrany obviněného lze usuzovat i z uchopení obranného nástroje, kdy obviněný držel nůž jako pravák v levé ruce, což nasvědčuje bezprostřednosti jeho reakce, pokud nůž vytahoval z pouzdra, které měl po levé straně těla. Konstantní jsou dále ta skutková zjištění, že nůž držel pevně v nehybné ruce bez aktivního vedení nože proti tělu poškozeného. Skutková zjištění jsou tedy nastavena tak, že obviněný v zásadě nemohl ani intenzitu obrany sám přizpůsobit chování poškozeného, neboť zvolil pasivní obranu, kdy pro výstrahu vzal do ruky nůž, kterým vůči tělu poškozeného nemířil. Vzhledem k tomu, že nemířil nožem, je v uvedené souvislosti redundantní uvažovat o intenzitě vedení úderu, neboť intenzita může být vztažena pouze k aktivnímu vedení nože. Za popsaného stavu věci je možné zvažovat pouze to, zda obviněným zvolený nástroj obrany byl nástrojem odpovídajícím uskutečňovanému útoku. Státní zástupkyně uzavřela, že za situace, pokud poškozený byl výrazně silnější a výrazně mladší a obviněný byl díky svému habitu výrazně hendikepován, je třeba konstatovat, že jeho obrana byla přiměřená.

Z těchto důvodů navrhl, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání [§ 265r odst. 1 písm. b) tr. ř.] zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze i rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích a aby Krajskému soudu v Českých Budějovicích přikázal věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout. Pokud by Nejvyšší soud naznal, že věc je možné vrátit k opětovnému projednání a rozhodnutí pouze Vrchnímu soudu v Praze, navrhl, aby věc byla přidělena jinému senátu.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) především zkoumal, zda je výše uvedené dovolání přípustné, zda bylo podáno včas a oprávněnou osobou, zda má všechny obsahové a formální náležitosti a zda poskytuje podklad pro přezkoumání činnost podle § 265i odst. 3 tr. ř. či zda tu nejsou důvody pro odmítnutí dovolání.

Shledal, že dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008, je přípustné z hlediska ustanovení § 265a odst. 1, 2 písm. h) tr. ř., obviněný je podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání (pro nesprávnost výroku rozhodnutí soudu, který se ho bezprostředně dotýká), přičemž dovolání, které splňuje náležitosti obsahu dovolání podle § 265f odst. 1 tr. ř., podal prostřednictvím svého obhájce, tedy v souladu s ustanovením § 265d odst. 2 tr. ř., ve lhůtě uvedené v § 265e odst. 1 tr. ř. a na místě určeném tímž zákonným ustanovením.

Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., bylo dále zapotřebí posoudit otázku, zda uplatněné dovolací důvody, resp. konkrétní argumenty, o něž se dovolání opírá, lze považovat za důvody uvedené v předmětném zákonném ustanovení.

Důvodem dovolání podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je existence vady spočívající v tom, že bylo rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 1 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v písmenech a) až k) (§ 265b odst. 1 tr. ř.). Předmětný dovolací důvod tedy dopadá na případy, kdy došlo k zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku bez věcného přezkoumání [viz ustanovení § 148 odst. 1 písm. a) a b) u stížnosti a § 253 tr. ř. u odvolání] a procesní strana tak byla zbavena přístupu ke druhé instanci (první alternativa), nebo byl-li zamítnut řádný opravný prostředek, ačkoliv v předcházejícím řízení byl dán dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř. (alternativa druhá).

Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Uvedenou formulaci zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva, nikoliv z hlediska procesních předpisů. Tento dovolací důvod neumožňuje brojit proti porušení procesních předpisů, ale výlučně proti nesprávnému hmotně právnímu posouzení (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03). Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. S poukazem na tento dovolací důvod totiž nelze přezkoumávat a hodnotit správnost a úplnost zjištění skutkového stavu, či prověřovat úplnost provedeného dokazování a správnost hodnocení důkazů ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 449/03). Nejvyšší soud není povolán k dalšímu, již třetímu justičnímu zkoumání skutkového stavu (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 73/03). Případy, na které dopadá ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., je tedy nutno odlišovat od případů, kdy je rozhodnutí založeno na nesprávném skutkovém zjištění. Dovolací soud musí vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl zjištěn v průběhu trestního řízení a jak je vyjádřen především ve výroku odsuzujícího rozsudku, a je povinen zjistit, zda je právní posouzení skutku v souladu s vyjádřením způsobu jednání v příslušné skutkové podstatě

trestného činu s ohledem na zjištěný skutkový stav. *Pokud by zákonodárce zamýšlel povolat Nejvyšší soud jako třetí stupeň plného přezkumu, nepředepisoval by katalog dovolacích důvodů. Už samo chápání dovolání jako mimořádného opravného prostředku ospravedlňuje restriktivní pojetí dovolacích důvodů Nejvyšším soudem (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 73/03](#)).*

Východiskem pro existenci dovolacího důvodu podle [§ 265b odst. 1 písm. g\)](#) tr. ř. jsou v pravomocně ukončeném řízení stabilizovaná skutková zjištění vyjádřená v popisu skutku v příslušném výroku rozhodnutí ve věci samé, popř. i další soudem (soudy) zjištěné okolnosti relevantní z hlediska norem hmotného práva (především trestního, ale i jiných právních odvětví).

Z rozvedených hledisek lze dovolací námitky obviněného (v jejich podstatě) pod uplatněné dovolací důvody podřadit.

Nejvyšší soud, který neshledal důvod pro odmítnutí dovolání podle [§ 265i odst. 1](#) tr. ř., po přezkumu podle [§ 265i odst. 3](#) tr. ř. dospěl k následujícím závěrům.

Podle [§ 120 odst. 3](#) tr. ř. musí výrok rozsudku, jímž se obviněný uznává vinným, přesně označovat trestný čin, jehož se výrok týká, a to nejen zákonným pojmenováním a uvedením příslušného zákonného ustanovení, nýbrž i uvedením místa, času a způsobu spáchání, popřípadě i uvedením jiných skutečností, jichž je třeba k tomu, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným, jakož i uvedením všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu. Ve skutkové větě výrokové části rozsudku tudíž musí být popsány všechny znaky skutkové podstaty daného (konkrétního) trestného činu, a to slovním vyjádřením všech okolností, které v konkrétním případě vytváří znaky tohoto trestného činu. Popis skutku proto nemůže být libovolný, ale musí vyjadřovat všechny skutečnosti významné pro právní kvalifikaci.

O správné právní posouzení skutku se jedná tehdy, když popis skutku uvedený ve výroku rozsudku je v souladu s právní větou obsahující formální zákonné znaky skutkové podstaty konkrétního trestného činu a současně skutek dosahuje potřebného stupně společenské nebezpečnosti. Naproti tomu o nesprávné právní posouzení jde v případě, že popis skutku vyjádřený ve skutkové větě výroku rozsudku neodpovídá formálním znakům použité skutkové podstaty trestného činu vyjádřeným v právní větě výroku. Z logiky věci plyne, že o nesprávné právní posouzení skutku se jedná též v případě, kdy sice skutková a právní věta jsou v souladu, avšak skutek nedosahuje potřebného stupně společenské nebezpečnosti.

V návaznosti na to je na místě znovu (stejně jako v předcházejícím rozhodnutí Nejvyššího soudu) uvést, že podle § 13 tr. zák. čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákonem (viz ustanovení [§ 1](#) tr. zák. blíže rozvedené v dalších ustanoveních trestního zákona), jednáním, jež by jinak bylo trestným činem. Jelikož obránce odvracející útok chrání zájmy, které chrání trestní zákon, nejedná proti účelu tohoto zákona, ale naopak ve shodě s ním. Stav nutné obrany je důvodem vylučujícím nebezpečnost činu pro společnost i jeho protiprávnost. Účelem nutné obrany je umožnit občanům ochranu vlastních zájmů, ale i zájmů jiných osob, společnosti a státu. V souvislosti s tím je nutno opětovně zdůraznit, že musí platit zásada, podle níž riziko vyvolané útokem nese útočník a nikoli obránce.

Podle platného znění ustanovení § 13 tr. zák. nutná obrana předpokládá:

- a) odražení přímo hrozícího či trvajícího útoku na zájem chráněný trestním zákonem
- b) obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

O vybočení z mezí nutné obrany jde tehdy, jestliže sice některé její podmínky byly dány, avšak nebyly dány ve všech směrech. Teorie i praxe rozlišuje exces extenzivní a exces intenzivní.

Exces extenzivní je dán tehdy, jestliže obrana nebyla provedena v době, kdy útok přímo hrozil nebo trval - může jít o obranu předčasnou nebo naopak obranu v době, kdy již útok skončil (jde o exces co do doby zákroku).

Na tomto místě je vhodné připomenout, že podle skutkových zjištění nalézacího soudu potvrzených soudem odvolacím obviněný: *"... v době kolem 21.00 hodin v prostoru před chatou ... s označením "Recepce" v kempu T. H. V., okres P., po předchozí slovní rozepři, vyvolané D. H. ... a jeho nepatrném strčení do obžalovaného, šel D. H. již v zastřešeném prostoru chaty proti obžalovanému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obžalovaného, na což zareagoval tak, že z pouzdra u pasu vytáhl zavírací vyházovací nůž s digitálními hodinami, baterkou a integrovanou pojistkou, rozměru 140 mm x 35 mm, stříškou hnědé barvy a ostřím vybroušeným na jedné straně, čepele dlouhé 100 mm, otevřel jej, a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku D. H., v úmyslu zabránit napadení své osoby, prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku D. H., stále držíc nůž v ruce stejným způsobem, čímž v důsledku pohybu napřažené pěstí D. H. směrem k obžalovanému tomuto způsobil bodné poranění srdce spojené se závažným vnitrohrudním krvácením s obvyklou dobou léčení přesahující 6 týdnů a trvalými následky v podobě epilepsie a organického psychosyndromu".*

Jak již Nejvyšší soud konstatoval ve svém rozhodnutí ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. [6 Tdo 1347/2008](#), soudy nižších stupňů učiněná skutková zjištění nepochybně svědčí o tom, že obviněný v posuzované trestní věci čelil přímo hrozícímu, resp. probíhajícímu fyzickému útoku ze strany poškozeného (bylo totiž zjištěno, že poškozený, po předchozí slovní rozepři, šel proti obviněnému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit obviněného, resp. že obviněný vytáhl z pouzdra u pasu nůž, tento otevřel a při pevném držení v levé ruce tečně k hrudníku poškozeného prudce vystrčil obě ruce proti hrudníku poškozeného právě v úmyslu zabránit napadení své osoby). Nelze proto uzavřít, že by v daném případě byla nutná obrana obviněného vyloučena z důvodu tzv. extenzivního excesu.

Za tohoto stavu věci proto bylo nutno posoudit otázku přiměřenosti obrany obviněného způsobu útoku poškozeného. V obecné rovině lze předeslat, že nutná obrana je vyloučena z důvodu tzv. intenzivního excesu tehdy, když čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku. Podle ustanovení § 13 tr. zák. nesmí být nutná obrana ve vztahu ke způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřená, tudíž může být nepřiměřená nebo

zjevně nepřiměřená (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. [5 Tdo 162/2007](#), publikované pod č. 20/2008 Sb. rozh. tr.).

Přiměřenost obrany je třeba hodnotit především se zřetelem k intenzitě útoku a vlastní obrany, přičemž je zjevné, že obrana musí být, má-li být způsobilá k jistému odvrácení útoku bez rizika pro napadeného, silnější než útok. Nesmí být však zcela zjevně (mimořádně hrubě, naprosto jednoznačně) přehnaná. Zákonem č. [290/1993 Sb.](#) bylo upraveno znění ustanovení § 13 tr. zák. tak, že bylo zdůrazněno posuzování nutné obrany z hlediska subjektivního stavu obránce, tedy jak se mu jevila v době hrozícího nebo trvajícího útoku. Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu bylo jeho smyslem rozšíření mezí nutné obrany, což v praxi znamená zúžení výčtu okolností, které musí brát obránce v úvahu a tím jeho menší zatížení při rozhodování o způsobu obrany. Přiměřenost nutné obrany je třeba hodnotit též se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tj. podle toho, jak se čin útočnicka jevil tomu, kdo jej odvracel (srov. rozhodnutí publikované pod č. 15 v sešitu č. 3 Bulletinu NS z roku 1984).

Pod pojem způsob útoku, který vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i další okolnosti charakterizující posuzovanou událost (mj. osobu útočnicka, jeho vlastnosti a úmysly, jež se při útoku projeví, použité zbraně i hrozící součinnost dalších osob doprovázejících útočnicka, jakož i další okolnosti, za nichž byl útok spáchán, a to za podmínky, že je možno podřadit pod pojem "způsob útoku" a že byly známé i zcela zjevně poškozenému obránci), lze zahrnout jen poměr intenzity útoku a obrany, nikoli už poměr hrozící a vzniklé škody neboli poměr ohroženého a obětovaného právního statku. Neznamená to ovšem, že poměr mezi ohroženým a obětovaným právním statkem (chráněným zájmem) již nehraje vůbec žádnou roli, poněvadž zde musí být jistý korektiv v případech mimořádného nepoměru ohrožených a obětovaných zájmů [viz Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné (obecná část). Brno: Masarykova univerzita, 1994]. Nutná obrana není proto zpravidla vyloučena neúměrností mezi napadeným a obětovaným zájmem, neboť je možno beztrestně chránit i zájem nižší kategorie nebo v konkrétním případě méně závažný, a to i obětováním zájmu vyššího nebo v daném případě významnějšího (viz Solnař, V. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972). Obrana je zcela zjevně nepřiměřená útok, není-li podle poznatků a úsudku bránícího se, k jehož psychickému stavu vyvolanému útokem třeba přihlížet, k odvrácení útoku potřebná a kromě toho též, je-li zcela neúměrná jeho intenzitě i významu.

Trestní zákon nestanoví měřítko pro určení mezí nutné obrany, je proto třeba posoudit všechny rozhodné skutečnosti, zejména intenzitu útoku a obrany i všechny další okolnosti případu s přihlédnutím též k závažnosti zájmu společnosti na aktivní obraně poškozeného vůči trestným činům (viz Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář - díl I., 6., doplněné a přepracované vydání, C. H. Beck 2004, s. 124).

Nejvyšší soud shledal, že úvahy soudu druhého stupně, o něž ve svém rozhodnutí opřel závěr, že obrana obviněného byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku poškozeného, nelze označit za správné, dostatečné a vyvážené, odpovídající shora rozvedeným teoretickým východiskům.

V této souvislosti je třeba zmínit, že odvolací soud zhodnotil jednání obviněného jako tzv. intenzivní exces z mezí nutné obrany s tím, že: *"obžalovaný poškozeného znal, tykal si s ním, byl na místě, které mu bylo důvěrně známé, a kde prakticky všude v okolí se nacházely osoby buď s ním určitým způsobem spřízněné, či jiné osoby, které by na vzniklý konflikt a jeho případné napadení jistě reagovaly (viz např. samotné sdělení obžalovaného, že po konfliktu tam najednou bylo asi dvacet osob). Všechny tyto skutečnosti v kombinaci se znalostí osobnosti obžalovaného, který je jedincem temperamentu výrazně cholerického, s vysokou sebedůvěrou ve vlastní zkušenosti a dovednosti, s projevy afektu vzteku, celkově imponuje jako předrážděný, popudlivý, plný napětí, s tendencemi ke zkratkovitému jednání při větší či kumulované zátěži, a symptomy mimo jiné strachu nejsou patrné, ač se na ně verbálně odvolává (viz znalecký posudek z odvětví psychologie), nemohou vést orgány činné v trestním řízení k důvěře v prohlášení obžalovaného, že se poškozeného obával, že jej tam poškozený "dobije". Navíc obžalovaný zjevně jednal v rámci vzorce chování jemu vlastního, jak je zřejmé z jeho předcházejících postihů pro násilnou trestnou činnost. Tuto odvolací soud samozřejmě nepřipisuje obžalovanému k tíži, ale hodnotí tím spíše psychologický profil obžalovaného a jeho návyky a vzorce chování, které jsou vlastní každému jedinci. ... obžalovaný vůbec nemusel používat nůž, který navíc ani nepoužil na zastrášení poškozeného, jak sám uváděl, neboť o noži neměl poškozený žádnou vědomost - což vyplývá z původně shodného prohlášení obžalovaného i poškozeného. Proto již samotné vytažení nože, resp. jeho následné skutečné použití v rámci obrany, je zcela zjevně nepřiměřené dané situaci. Nemůže se proto jednat o jednání v nutné obraně."*

Nejvyšší soud poznamenává, že je možno přisvědčit státní zástupkyni, že odvolací soud z nikoliv nepodstatné části založil své úvahy o intenzivním excessu obviněného z mezí nutné obrany na požadavku subsidiarity, když ve svém rozhodnutí vyzdvihl, že k incidentu došlo na místě, jež obviněnému bylo důvěrně známé, a kde prakticky všude v okolí se nacházely osoby buď s ním určitým způsobem spřízněné, či jiné osoby, jež by na vzniklý konflikt a jeho případné napadení jistě reagovaly.

V těchto souvislostech je na místě opětovně zdůraznit, že u nutné obrany není, na rozdíl od krajní nouze podle § 14 tr. zák., podmínkou subsidiarita (podmínkou nutné obrany není, že se bránící nemohl vyhnout útoku jinak). Obranu proti útoku přímo hrozícímu nebo trvajícímu nelze považovat za zcela zjevně nepřiměřenou jenom proto, že napadený se útoku nevyhnul útekem, i když byl útek možný. Jednání v nutné obraně je právem občana a je pouze na něm, zda se rozhodne pro obranu nebo pro jiné východisko např. přivolání policie, přivolání pomoci dalších osob apod. (srov. např. rozhodnutí č. 25/1976 Sb. rozh. tr.). Nebylo tedy povinností obviněného před přímo hrozícím a již započatým útokem ustoupit či se mu jinak vyhnout.

Nejvyšší soud k tomu dodává, že samotná skutečnost, že obviněný použil na obranu proti poškozenému, který nebyl ozbrojen, zbraně, nutnou obranu nevylučuje. Obrana musí být způsobilá odvrátit útok, proto intenzita obrany musí být silnější než intenzita útoku. Z tohoto hlediska skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočnickovi zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku (viz rozhodnutí č. 47/1995 Sb. rozh. tr.). Zákon připouští, aby obránce použil i podstatně důraznější prostředek než útočnick a také aby způsobil citelně závažnější následek, než jaký hrozil z útoku. Na vybočení z mezí nutné obrany nelze usuzovat pouze z toho, že napadený útočnicka zranil, popř. jej i usmrtil, přičemž sám neutrpěl žádné zranění, pokud tím odvracel útok přímo hrozící nebo trvající a taková obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku (viz přiměřeně rozhodnutí č. 25/1976 Sb. rozh. tr.). Otázka přiměřenosti obrany obviněného z hlediska použití nože proto měla být podstatně důsledněji vážena právě v kontextu všech rozhodných okolností.

Dále Nejvyšší soud podotýká, že z pouhého skutkového zjištění, že obviněný poškozeného znal a tykal si s ním, rovněž žádné relevantní argumenty z hlediska závěru, že obrana obviněného byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku

poškozeného, nevyplývají. Taková skutková okolnost by mohla nabýt na významu ve spojení s případnými dalšími skutkovými zjištěními například ohledně povahy útočníka, jeho trestní minulosti, zdravotního stavu, závislosti na návykových látkách apod. Žádná taková či obdobná zjištění však odvolací soud v souvislosti s posuzováním přiměřenosti obrany obviněného neučinil.

Pokud jde o zhodnocení povahových vlastností obviněného, pak je možno ve shodě se státní zástupkyní poznamenat, že odvolací soud z provedených důkazů a jimi zjištěných skutečností de facto selektoval pouze ty, které obviněného vzhledem ke spáchanému skutku znevýhodňují (zdůraznil, že obviněný je jedincem temperamentu výrazně cholerickeho, s vysokou sebedůvěrou ve vlastní zkušenosti a dovednosti, s projevy afektu vzteku, celkově imponuje jako předrážděný, popudlivý, plný napětí, s tendencemi ke zkratkovitému jednání při větší či kumulované zátěži, že symptomy mj. strachu nejsou patrné, ač se na ně verbálně odvolává, popř. též připomněl trestní minulost obviněného, přičemž dovedl, že tento jednal v rámci vzorců chování, které jsou mu vlastní a které projevil i v trestních věcech, pro něž byl v minulosti odsouzen). Na druhou stranu, nevylučuje soud pomínil vyhodnotit jiné zásadní okolnosti a důkazy týkající se osobnosti obviněného svědčící v jeho prospěch. Konkrétně nevezal v potaz, že jeho předchozí odsouzení se datují počátkem 90. let minulého století a že se za tak dlouhý čas obviněný mohl změnit, popř. že ve věci vypracované znalecké posudky rovněž konstatovaly, že obviněný je jedinec kvalitně sociálně adaptovaný, interpersonálně začleněný, bez nesnází v komunikaci s druhými, neselhávající ani profesně, tedy prvoplánově není agresivní, neboť agresí nevyhledává jako jednu ze svých potřeb.

Současně je třeba znovu připomenout, že závěr o vybočení z mezí nutné obrany není možné bez dalšího dovodit ze zjištění odvolacího soudu, že napadený nebyl ke své obraně motivován strachem z útoku. Skutečnost, že obviněný měl jednat v afektu vzteku, nevylučuje splnění podmínek nutné obrany podle § 13 tr. zák. Podstatné je totiž, zda obranné jednání bylo či nebylo ve vztahu ke způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřené.

Naopak některými z pohledu posouzení přiměřenosti obrany obviněného významnými skutečnostmi se odvolací soud nezabýval. Do svých závěrů například nepromítl otázku porovnání fyzické konstituce útočníka a obránce, jejich věkového rozdílu či povahových vlastností. Zejména však podle názoru Nejvyššího soudu náležitě nezhodnotil způsob použití nože obviněným. Zde je na místě opětovně zdůraznit, že podle skutkových zjištění vyjádřených ve výroku rozsudku soudu prvního stupně obviněný v momentu, kdy se k němu poškozený blížil s napřaženou pěstí, proti poškozenému vystrčil obě paže, přičemž v levé ruce držel tečně k hrudníku poškozeného nůž, jehož ostří směřovalo k zemi, a nevedl aktivně nůž proti tělu poškozeného. Tato zjištění lze interpretovat tak, že obviněný držel nůž v obranné pozici (nemířil nožem proti poškozenému a v tomto smyslu zvolil pasivní způsob obrany) a neměl v úmyslu se bránit aktivním bodnutím poškozeného.

Přehlédnuta neměla zůstat ani další skutečnost. Obviněný je pravákem a za situace, kdy nůž vytáhl a držel tečně k tělu poškozeného a nevedl aktivní bodný útok, vyvstává otázka, kterou se odvolací soud nezabýval, a to zda útok poškozeného nebyl tak nenadálý, že obviněný stačil nůž pouze vytáhnout levou rukou (měl jej původně v pouzdře na levém boku) a proti zmíněnému útoku se bránit pouze zvednutím nože v levé ruce. Druhá alternativa by pak mohla vyznívat rovněž ve prospěch obviněného, neboť za situace, kdy by měl dostatek času, nic by mu nebránilo nůž přesunout do pravé ruky, a tudíž z hlediska úvah odvolacího soudu vést aktivní útok vůči poškozenému.

Vzhledem k rozvedeným skutečnostem, jež se do značné míry vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, Nejvyšší soud uzavírá, že právní závěry soudů nižších stupňů nelze ve vztahu ke skutku, jak je popsán v tzv. skutkové větě výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, označit za vyvážené a přiléhavé. K tomu Nejvyšší soud dodává, že doplnění dokazování před odvolacím soudem svědčí pro potřebu ještě důslednějšího přístupu k objasnění rozhodující fáze skutkového děje, což může lépe realizovat soud prvního stupně.

Z těchto důvodů Nejvyšší soud v neveřejném zasedání [[§ 265r odst. 1 písm. b](#)] tr. ř.] podle [§ 265k odst. 1, 2](#) tr. ř. zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 16. 6. 2009, sp. zn. 7 To 44/2008, a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 1. 2008, sp. zn. 16 T 31/2006, a také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Podle [§ 265i](#) odst. 1 tr. ř. pak Krajskému soudu v Českých Budějovicích přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Věc se tedy vrací do stadia řízení před soudem prvního stupně, který bude povinen znovu rozhodnout o vině a případně i o trestu obviněného. Jeho úkolem bude zejména důsledně posoudit, zda v daném případě byly na straně obviněného splněny zákonné podmínky nutné obrany podle § 13 tr. zák., popř. zda nedošlo k intenzivnímu excesu z nutné obrany a zda proto souzeným skutkem nebyly naplněny znaky některého z méně závažných trestných činů proti životu a zdraví (zvláště nedbalostního).

Nejvyšší soud dodává, že jakékoli další rozhodnutí musí být činěno s respektem k zásadě zákazu reformationis in peius. V této souvislosti připomíná, že za změnu rozhodnutí v neprospěch obviněného podle citovaného ustanovení je nutno považovat každou změnu v kterémkoli výroku, pokud zhoršuje situaci obviněného a přímo se ho dotýká. Změna k horšímu se může projevit ve skutkových zjištěních, v právní kvalifikaci, v druhu a výměře trestu, v druhu a formě ochranného opatření, atp. Zákaz reformationis in peius však není možno chápat tak, že z podnětu odvolání (dovolání) podaného výlučně ve prospěch obviněného, nelze doplnit popis rozhodných skutkových zjištění ve výroku o vině v napadeném rozhodnutí o skutkové okolnosti charakterizující určité znaky skutkové podstaty trestného činu, jímž byl uznán vinným, a to o takové okolnosti, které dosud nebyly v tzv. skutkové větě výroku o vině dostatečně vyjádřeny a popř. nejsou ani rozvedeny v odůvodnění napadeného rozhodnutí. Tedy jestliže použitá právní kvalifikace přichází v úvahu, avšak popis skutkových okolností, které ji odůvodňují, není dostatečně výstižný a přesný, nic nebrání v jeho doplnění a upřesnění tak, aby všechny zákonné znaky trestného činu, resp. trestných činů, jimiž byl uznán vinným, popsány skutek náležitě vyjadřoval. Takovéto doplnění rozhodných skutkových zjištění totiž samo o sobě nijak nezhoršuje postavení obviněného, pokud se tím nemění rozsah ani závažnost trestné činnosti, jejímž spáchaním byl uznán vinným, nezpřísňuje právní kvalifikace ani uložený trest apod. (k tomu viz rozhodnutí č. 38/2006/II Sb. rozh. tr.).

Poučení:

Proti rozhodnutí o dovolání není s výjimkou obnovy řízení opravný prostředek přípustný (265n tr. ř.).

V Brně dne 25. března 2010

Předseda senátu:

JUDr. Vladimír Veselý